

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATII

MODULUL I FORMARE ÎN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPȚIONALITĂȚII

Factorii motivaționali în educația elevilor

Educarea elevilor este legată intim de managementul stresului și eustresului din timpul orelor de curs. Marile probleme legate de motivarea elevilor spre învățatură sunt condiționate de variabilele:

1. Plictiseala,
2. Tensiune psihică negativă,
3. Monotonia informației,
4. Irelevanța sau neaplicabilitatea informației primite,
5. Competiția artificială cu un singur învingător la final,
6. Mediul impropriu de învățare,
7. Lipsa unui traseu de carieră identificabil,
8. Lipsa unui sistem de atracții pe pasiunea cunoașterii pentru elevi,
9. Inexistența unor trasee compensatorii ce pot acorda o a doua șansă, inexistența unor senzori calitativi privind dinamica mentală a elevilor în școală,
10. Inexistența unor senzori calitativi privind dinamica mentală a elevilor în școală,
11. Inexistența unor direcții alternative de creștere a competențelor elevilor,
12. Inexistența învățării prin experiment direct și schimb reciproc de informații între elevi,
13. Inexistența dezbaterilor asupra unor probleme,
14. Inexistența unor idealuri înalte și a unui sistem complex de valori pe care să-l promoveze școala,
15. Inexistența unor instrumente de lucru care să dea feedback privind problemele de sensibilitate, sau procesare asupra unui domeniu la elevi ce determină abilitățile mentale ale acestora,
16. Inexistența unor programe alternative care să dea ruperi de simetrie și să aducă alte puncte de vedere asupra unor subiecte,
17. Inexistența unor alternative de programe care să asigure ruperile de ritm de învățare și accelerare sau decelerare a acestuia în funcție de importanța sau esențialitatea unor informații,
18. Inexistența problemelor deschise fără răspunsuri perfecte în care elevii să-și poată aduce contribuția,
19. Inexistența unui schelet de instrumente de gândire ce transced diferite domenii în jurul cărora se organizează curricula,
20. Inexistența unor preocupări privind conținutul hărții mentale a elevilor și îmbogățirea acesteia,
21. Inexistența unor preocupări privind stilul de învățare al elevilor și modul în care stilul de predare al profesorilor poate influența performanțele elevilor și dezvoltarea personalității acestora.

Ne vom apropia pe rând de aceste variabile pentru a configura mai bine nivelul de cunoaștere pedagogică necesar motivării elevilor spre învățare, ce le va permite acestora să aibă răspunsuri adecvate la întrebarea fundamentală **DE CE VIN LA ȘCOALĂ?**

1. Plictiseala

La nivel mondial plictiseala este considerată unul dintre cei mai importanți factori demotivanți pentru elevi, în special pentru cei vizuali spațiali sau kinestezici. Aceștia înțeleg totul dintr-o dată iar dacă această înțelegere nu este susținută de detalii interesante și atractive ci au parte doar de aplicații anoste se demotivează până la abandonarea sistemului de educație. Cel mai important program al momentului la nivel mondial este "no child be bored", adică nici un copil să nu se plictisească. Eforturile didactice de a aduce informații interesante și relevante ce împiedică plictiseala trimit însă obligatoriu către exploatarea bazelor de date de pe internet, manualul devenind doar o sursă comună de informare și nu principala sursă. Pentru a rezolva problema plictiselii este necesar ca profesorii să

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATI

fie instruiți în utilizarea calculatorului și în identificarea resurselor de pe internet, dar și în modul de organizare a informației care permite crearea de lecții interactive și interesante, precum și în stilurile de predare optime.

2. Tensiune psihică negativă

Multe cadre didactice sunt binecunoscute pentru abuzarea emoțională a elevilor și prin atitudini punitive, amenințări și pedepse fizice sau emoționale. Multe cadre didactice încearcă să impună prin comportamente abuzive, nerespectarea normelor de conduită profesională sau note date la întâmplare sau cu scop punitiv. Dezastrul pe care-l provoacă aceste cadre didactice în motivația elevilor către materia lor de studiu este total. Cea mai proastă strategie de a se impune în fața elevilor, abuzul emoțional conduce automat la violența în școală, dezinteresul total asupra învățării și abandon educativ.

La elevi singura modalitate de motivare funcțională este atragerea către domeniul de cunoaștere prin stare de spirit pozitivă ce depinde la rândul ei de gradele de libertate în a întreba și a interveni cu propria experiență, de încrederea pe care o au în profesori și de posibilitatea de a-și manifesta curiozitatea. Elevii reacționează perfect la factori atractori, însă resping ideea de a fi împinși cu forța într-un domeniu unde li se cere doar obediență și disciplină impusă. Ei refuză dresura, dar primesc cu bucurie educarea abilităților proprii pe direcțiile lor de interes.

În acest caz sistemul de educație bazat pe examinare la toate materiile și promovarea clasei după promovarea la fiecare materie este extrem de demotivant conducând la platitudinea și mediocritatea rezultatelor școlare. Sistemul creditelor transferabile ce dă o șansă de recuperare a cunoștințelor necesare promovării unei materii este net superior, însă cel mai bun este sistemul de permite elevilor să promoveze clasa dacă au rezultate excepționale la cel puțin o materie școlară. Se ține seama în acest sens de posibilitatea profesionalizării timpurii pe direcția de pasiune și excelență a elevului, dar și de faptul că din punct de vedere motivațional un elev ce a reușit să obțină rezultate strălucite pe un domeniu va dori să repete experiența și pe alte domenii, ceea ce conduce la creșterea calității motivației generale către educație.

În concluzie, un sistem care atrage și nu impune, care oferă o a doua șansă și răsplătește excelența acolo unde apare, este soluția optimă de motivare a elevilor.

3. Monotonia informației

Este cunoscut faptul că elevii rețin 90% din informațiile pe care și le transmit între ei, 75% din informația obținută prin experiment direct, 50% din informația obținută prin discuții de grup, 30% din demonstrații, 20% din materiale audio-vizuale, 10% din ceea ce citesc și 5% din ceea ce li se citește de către altul. Factorul ce deteremină aceste rezultate este monotonia actului educativ. Curba monotoniei este invers proporțională curbei rezultatelor achiziției de informații, de câte ori este mai mare monotonia de atâtea ori sunt mai scăzute rezultatele.

Cea mai monotona situație de predare este desigur citirea informației din carte sau din power point-uri. Din această cauză metoda didactică optimă de lucru cu elevii ce conduce la achiziții procentual foarte mari este metoda feedback-ului în care li se cere părerea elevilor despre diversele subiecte sau probleme apărute, elevii având astfel prilejul să afle unii de la alții diferite informații și să contribuie cu propria viziune și experiență. Rolul profesorului este în acest caz să aducă informații suplimentare și să întarească rezultatele aduse de către elevi sau să specifice în ce context anumite tipuri de informații pot fi considerate valabile.

4. Irelevanța sau neaplicabilitatea informației primite

Deseori, de dragul logicii sau tradiției istorice sunt predate la clasă informații irelevante din punctul de vedere al elevilor sau inaplicabile imediat în practică. Aceasta îngreunează înțelegerea

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATI

elevilor ce depinde în primul rând de performanțele intelectuale specifice etapei de vârstă biologică și psihologică în care se află și desigur demotivează elevul pentru materia ce oferă din punctul său de vedere o informație abuzivă.

Blocajele emoționale create de astfel de informații abuzive sunt generatoare de o scădere abruptă a stimei de sine a elevilor, ceea ce produce de asemenea o demotivare puternică față de școală.

Există însă și posibilitatea unei motivații superioare obținută prin colectarea și predarea de informații care țin seama de subiectele de interes ale elevilor, de vârsta lor psihologică și de relevanța și aplicabilitatea informațiilor în practică. Modelul învățăturilor ce se trag dintr-o experiență personală sau transmisă este cel natural, pleacă de la practică și permite analizarea teoretică a acesteia, dezvoltarea instrumentului analitic pe logica fenomenului prezentat și aplicarea ulterioară practică a rezultatelor în alt context. Acest gen de demers didactic este esențial pentru a motiva elevii către învățarea prin descoperire și conduce la o creștere accentuată a nivelului inteligenței emoționale, analitice precum și a abilităților formate, ceea ce motivează elevii către învățătură. Acest demers didactic însă nu poate fi practicat în sistemul formal, ci doar în programele de enrichment, de școală fără catalog, deoarece este centrat pe aspectul calitativ față de metodele clasice axate pe abordarea cantitativă (volumul de informații transmise și „tocite”) acesta reprezentând factorul demotivant cel mai sigur și factorul principal de schimbare pentru accentuarea pozitivă a proceselor calitative.

Este de subliniat în acest caz rolul extrem de demotivant al notelor prin comparație cu rolul extrem de motivant al notării multidimensionate pe cunoștințe, aplicarea corectă a algoritmilor însușiți, utilizarea experienței personale, mod de prezentare, adecvarea modului de evaluare a unei situații, strategia de gândire sau rezolvare a unei probleme. Spre deosebire de notele nediferențiate din care elevul nu poate trage nici un fel de concluzii, sistemul diferențiat permite elevului să-și cunoască punctele tari și pe cele ce trebuie întărite și astfel să-și concentreze atenția către un antrenament personal diferențiat care conduce la creșterea nivelului abilităților proprii.

5. Competiția artificială cu un singur învingător la final

Unul dintre cele mai discutabile programe din educația momentului actual este programul american ce a fost copiat în diverse țări, inclusiv România, intitulat inițial “no child left behind”, adică nici un copil să nu fie lăsat în urmă. Deși titlu este foarte promițător, programul bazat pe numeroase competiții locale sau naționale având fiecare curriculum proprie a produs anumite fenomene nedorite, anume demotivarea elevilor de orice efort personal creativ. Sistemul condiționează intrarea în forma superioară de educație cu bursă prin rezultatele la concursuri și are următoarele vicii de structură:

→ elevii nu mai studiază nimic în afara programelor de concurs, ceea ce reduce la zero timpul acordat dezvoltării de pasiuni profesionale proprii,

→ elevii care au pierdut locul pe podiumul competiției și nu sunt învingători se consideră din start învinși, ceea ce conduce la demotivarea lor pe termen lung și tendința de fraudare la concursuri.

Din nou apare problema evaluărilor cantitative, concursurile încheiate de către învingători cu diplome concentrând atenția asupra diplomei, nu asupra dezvoltării personalității prin cunoaștere obținută în procesul educativ. Pentru a obține o bursă de studii în condițiile unei economii în criză elevii abandonează propria lor dezvoltare, ceea ce obțin în urma finalizării formelor superioare de educație fiind din această cauză suficient de irelevant pe piața muncii. Sistemul a condus la o anumită devalorizare a diplomelor pe piața muncii, acolo cerându-se anumite competențe și abilități formate prin programele ce dezvoltă creativitatea și inventivitatea ce nu sunt promovate de sistemul de concursuri suficient de mult. În țările ce aplică sistemul se încearcă spre compensare a acestor defecte să se introducă probleme cu caracter prioritar aplicativ. Țările ce au luat sistemul ca model dar fără a avea puse în practică toate componentele acestuia, exemplu sistemul de burse sau problemele cu

INITIERE ÎN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPȚIONALITĂȚII

caracter aplicativ, reușesc în schimb să producă o demotivare accentuată a elevilor ce nu întrunesc standardele de calificare și câștigare ale concursurilor și o migrațiune spre țări în care se practică sistemul de burse al tinerilor ce performează.

Deși sistemul este criticabil, el a ajuns atât de încetățenit în cultura pedagogică încât este greu de demontat și înlocuit cu altceva. De exemplu, deși examenul de bacalaureat a devenit vetust și irelevant pentru tineri sau pentru piața muncii el continuă să funcționeze fără a fi altceva decât o frână suplimentară în calea elevilor. Rămășițele sistemului exclusivist și punitiv datează de pe vremea sumerienilor și a produs nenumărate probleme sociale, inclusiv războaie. Evaluarea cantitativă are de asemenea rădăcini aproape la fel de vechi, însă umanitatea are nevoie de o alternativă bazată pe dezvoltarea personalității, nu pe obediență oarbă și eliminatorie față de sistem pentru a putea utiliza potențialul creativ uman în rezolvarea crizelor actuale extrem de complexe.

O altă consecință extrem de vicioasă a sistemului este trecerea către cantitativ în evaluarea sistemului din educație ce a condus nu doar la demotivarea elevilor ci și la demotivarea cadrelor didactice pentru educație. Acestea sunt obligate de către sistem să asigure o raportare artificială și inutilă către superiorii ierarhici, în loc să se ocupe de dezvoltarea cognitivă, emoțională, socială sau profesională a elevilor. În România acest fenomen a condus la o depreciere accentuată a performanțelor generale din educație, țara noastră ajungând printre ultimele din Europa la testele internaționale TIMMS, PIRLS, PISA sau altele, și printre primele din Europa la abandon școlar și violență în școală.

Sistemul poate fi înlocuit prin altul conectat pe descoperirea și dezvoltarea individuală a calităților, abilităților naturale și rolului social al fiecărui copil sau tânăr și educarea individualizată a acestora. Programul educației incluzive și individualizate începe să devină o promisiune realizabilă prin educația online cu ajutorul mijloacelor IT, calculatorul având timpul și răbdarea necesare dezvoltării caracteristicilor personale ale fiecărui copil sau tânăr. Un astfel de sistem este de asemenea util și educatorilor care-și pot îmbunătăți modul de lucru prin produse deja executate și pot de asemenea contribui la îmbunătățirea modului de lucru

prin produse și experiențe proprii

6. Mediul impropriu de învățare

Mediul de învățare al elevilor are aceeași pondere ca și calitățile native ale acestora în dezvoltarea abilităților, competențelor și personalității acestora.

Pe de altă parte mediul de educare își pune amprenta extrem de puternic începând de la vârste foarte mici, practic meme culturale locale sunt însușite de copil din primul an de viață. Aceasta face ca diversele culturi să-și conserve tradițiile fără a le judeca, deși aceste tradiții, ritualuri, cutume, fetișuri, taboo-uri datează din neolitic. Mecanismul de acțiune al mediului cultural este implacabil și conduce atât la stabilitatea culturilor în timp cât și la lipsa acestora de abilități evolutive sau adaptative la noi condiții. Mecanismul se ajustează cu ajutorul promovării unor rezultate sau personalități ce aduc o contribuție pozitivă la rezolvarea diferitelor crize produse de inadaptarea culturală sau reușesc să producă o evoluție pozitivă a sistemului.

Aceste mecanisme de emancipare a mediului de învățare se lovesc în principiu de anumite tradiții greșite sau greșit aplicate ce s-au instituționalizat între timp devenind experiență administrativă sau politică. Problema mediului de învățare este una extrem de critică și conduce la drenarea creierelor sau valori de reîntoarcere de tip pașoptist a acestora cu intenția expresă de a modifica mediul de hrănire educațională a populației. La nivel administrativ problema se poate rezolva prin programe variate și punctuale de educație destinate tuturor membrilor unei populații indiferent de vârstă. Aceste programe trebuie însă să fie coerente cu anumite principii de bază pe care să le transmită fiecare program și care să corecteze vechile meme culturale ce au devenit inadecvate momentului.

Pentru aceasta se proiectează cursuri specifice părinților, managerilor, diverselor categorii profesionale, etc. și care contribuie la modificarea mentalului populației sau anumitor instrumente de comunicare cum sunt cele din mass media. Este necesar să înțelegem că nu doar

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATI

școala este instrument de educație ci și televizorul, ziarele, strada, internetul, familia etc. sunt de asemenea instrumente de educație și instruire nonformală sau informală a copiilor, tinerilor sau adulților

7. Lipsa unui traseu de carieră identificabil

Sistemul de educație oscilează în acest moment între a deveni o profesie liberală și a rămâne un sistem la comanda politicului. Ca sistem la comanda politicului nu mai beneficiază de avantajele unei economii centralizate ce permitea atât pregătirea cu eforturi minime a tinerilor către profesii unde se angajau după absolvire prin repartizare națională. Ca sistem liberal nu există încă o piață de competențe și o linie de negociere a programelor de educație cu piața muncii, aceasta fiind pusă în situația de a primi absolvenți pregătiți pentru direcții iluzorii ne-cerute și inutile practic.

Această situație provoacă mari probleme de motivare a tinerilor ce văd că nu există nici o corelație între performanța școlară și nivelul de succes de pe piața muncii. Pe de altă parte acoperirea valorică a diplomelor de absolvire a devenit aproape nulă, singura concluzie pe care o poate trage un angajator fiind că tânărul poate absolvi o școală fără a se concluziona și faptul că acel tânăr are și abilitățile necesare pentru viața socială și pentru piața muncii.

Situația este remediabilă prin liberalizarea totală a educației, concurența dintre școli ce vor oferi programe mai atractive și crearea unei platforme dintre școli și piața muncii pe care să se poată negocia curricula necesară acesteia. Intrarea în joc a firmelor angajatoare ce pot impune și standardele de angajare a unui tânăr permite redefinirea traseelor de carieră și remotivarea tinerilor către anumite programe școlare compatibile cu necesitățile pieței muncii.

Traseul de carieră trebuie să fie o opțiune valabilă și pentru cadrele didactice. Acest sistem este singurul care poate corecta uriașa greșală făcută prin politizarea administrației din educație știut fiind că atunci când managementul secundar al unui sistem este ales pe criterii clientelare se produce o raportare falsă la nivel de vârf și instituirea unor legături orizontale ce distrug competitivitatea sistemului.

La nivelul claselor acest principiu al traseului de carieră se traduce prin evaluarea pozitivă a calităților și rezultatelor deosebite ale elevilor și orientarea lor către domenii de pasiune, știut fiind că la momentul actual se vânează mai degrabă defectele decât calitățile atât ale elevilor cât și ale cadrelor didactice. Pe moment sistemul educațional este încă de tipul ierarhiilor militare bazat pe pedeapsă-răsplată redusă neoferind libertăți de formare profesională care să conducă la promovarea la nivel de vârf pe baza calităților profesionale, dar există deja tendințe din ce în ce mai accentuate în această direcție. Va fi însă nevoie de o reformare atitudinală atât la nivelul administrației din educație cât și din partea mediului social pentru a schimba sistemul actual de pile, cunoștințe, relații și să se treacă la un sistem bazat pe performanța profesională. Criza actuală poate însă accelera acest proces.

8. Lipsa unui sistem de atractori pe pasiunea cunoașterii pentru elevi

Un sistem de atractori pe pasiune a cunoașterii a existat mai activ pe vremea comunismului prin programele dezvoltate de casele pionierilor și prin sistemul cercurilor tematice cu elevi. La momentul actual sistemul nefiind stimulat suficient mai supraviețuiește instituțional însă a fost preluat de diferite ONG-uri ce dezvoltă programe pentru cultivarea pasiunilor artistice sau cognitive.

Programul atractor ce se remarcă la nivel internațional ca fiind cel mai plin de potențial și cu cele mai mari succese este programul enrichment, ce poate fi tradus ca învățământul altfel, școala fără catalog prin care elevii și profesorii explorează câmpuri noi de cunoaștere și se antrenează pe domenii ce nu sunt cuprinse în planul cadru.

Acest program are o validare internațională fiind pornit de către Reuven Feuerstein acum o jumătate de secol și perfecționat de către Joseph Renzulli acum două decenii. La momentul actual programul poate fi pus în practică și în România prin curricula la decizia școlii sau programul "școală

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATI

după școală” și poate da libertatea profesorilor pasionați de anumite domenii să cultive pasiunile cognitive și la elevi. Deși posibil acest program nu este încă practicat extensiv în școli, numărul profesorilor de vocație scăzând în ultima perioadă de la 11% la 7% prin plecarea multor cadre didactice din sistem datorită condițiilor din educație.

Un sistem de atractori construit pe formarea de pasiuni profesionale pe diverse domenii de cunoaștere, artă, tehnologie, sport, etc. este la baza dezvoltării competențelor profesionale ale elevilor și sub legislația actuală pe educație este recunoscut prin portofoliul elevului. Piața muncii la acest moment este mai interesată de această experiență pre- profesională decât de diplomele de studii formale. Pe de altă parte, acest sistem permite remotivarea elevilor prin definirea unor trasee profesionale pe care aceștia pot deveni virtuosi în profesia aleasă și pre-antrenată devreme

9. Inexistența unor trasee compensatorii ce pot acorda o a doua șansă

Sistemul de corigențe și repetenție este mai degrabă utilizat cu scop punitiv decât cu scopul acordării unei a doua șanse, ceea ce demotivează enorm elevii. Se știe că după trei insuccese consecutive orice copil abandonează direcția pe care merge considerându-se incapabil să parcurgă traseul educațional oferit. Un elev lăsat corigent nu va mai reveni niciodată pe traseul oferit pe care nu doar că nu a avut succes, dar i s-a confirmat incapacitatea prin corigență. Repetenția este și mai demotivantă fiind mai traumatică, elevii repetenți trăgând concluzia că sunt incapabili în general, nu sunt buni de nimic și nu au niciun rost nefiind importanți pentru nimeni.

O a doua șansă nu se referă doar la posibilitatea fizică de a se reintegra în sistem, ci se referă în primul rând la condiția psihologică a elevului de a nu-și deterioara încrederea în propriile forțe și de a găsi căile pe care poate excela. O a doua șansă se poate realiza prin formele de educație non-formale sau informale unde ne-existând note cantitative se poate urmări evoluția calitativă a elevilor.

O a doua șansă permite elevilor ce consideră că nu au nici o șansă să-și descopere abilități neștiute, să și le antreneze până ce devin competențe valabile pe piață și să se relanseze pe direcții care le vor da satisfacția muncii bine făcute și împlinire socială.

Pentru a realiza programe autentice de a doua șansă întregul sistem trebuie orientat către educație individualizată, elevul nu manualul fiind prioritar în actul predării. La momentul actual există încă o mare inerție de sistem care frânează procesul trecerii către educare individualizată conform caracteristicilor de învățare a elevilor, profesorii neavând obișnuința unor stiluri de predare corespunzătoare stilurilor de învățare.

Motivarea totală a elevilor către educație este direct dependentă de acomodarea stilurilor de predare ale profesorilor la stilurile de învățare ale elevilor. Acest aspect crează un mediu de învățare confortabil și interesant, plăcut și atractiv ce conduce la creșterea remarcabilă a nivelului de performanță educațională dând realmente elevilor o a doua șansă de reintegrare în sistem

10. Inexistența unor senzori calitativi privind dinamica mentală a elevilor în școală

Actul pedagogic este în esență bazat pe relația profesorului cu elevul, unde treaba profesorului este să înțeleagă modul de gândire al elevului și să remedieze greșelile de logică, să aducă cunoștințele necesare dezvoltării mentale, psihice, emoționale sau motivaționale ale elevilor. La momentul actual actul pedagogic a devenit aproape nul începând din gimnaziu datorită modelului de administrare și auditare cerut de structura ierarhică. Interesul pentru numărul de note și numărul de absențe puse de un profesor elevilor care este pur cantitativ a deviat actul pedagogic de la aspectele calitative ale dezvoltării multi-dimensionale ale elevilor.

Dinamica mentală a elevilor cuprinde căutări și interogări asupra unui subiect, ipoteze proprii și cercetări pe un domeniu, validări pe domenii conexe ale unor ipoteze sau extinderi ale unor concluzii ce trebuie confirmate, aflarea domeniului de aplicabilitate ale unor concluzii sau reguli de lucru, etc. Dacă în stilul de predare al profesorilor intră astfel de elemente ce urmăresc dinamica mentală a

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATII

nu a fost implementat. Consecința a fost de asemenea demotivarea elevilor pentru învățatură, experimentul direct fiind cel care le asigura totuși o rată de achiziție de aproximativ 75% din cunoștințele predate.

Categoriile de tineri kinestezici sau senzitivi precum și o parte dintre vizualii spațiali, însumând un total de aproximativ 80% din populația școlară a fost afectată în mod direct de lipsa experimentului direct. Statisticile mondiale făcute la capitolul dorinței tinerilor de educație precizează că 80% din tinerii interogați doresc să învețe prin experimentarea directă, programul "learning by doing" fiind cel mai apreciat de majoritatea tinerilor din lume și fiind considerat ca foarte motivator pentru tineri.

Diferitele sisteme de educație care se axează pe experiment direct și au fost direcționate către învățarea prin experiment direct au dat și derivate deosebite la capitolul dezvoltare economică permițând creșterea unor economii puternice ce rezistă fără probleme la crizele actuale. Țările care au plecat inițial pe sistemul educației pur academice, dar au dezvoltat și latura aplicativă printr-o varietate de muzee tematice, contacte cu firme și laboratoare de cercetare, evenimente educaționale ce rup monotonia predării în clasă, au reușit de asemenea să complementarizeze educația academică cu programe aplicative și drept consecință rezistă mai bine la criza economică actuală.

Legătura directă dintre programul "learning by doing" și dezvoltarea economică este evidentă și o politică de ieșire din criza economică trebuie să țină seama de această conexiune implicativă directă. Programul învățării prin experiment direct motivează tinerii nu doar către învățare, dar și către învățare specifică către piața muncii. Acolo unde programul a studiat tehnologii inovative, ex. Coreea de sud, tinerii antrenați în acest program au dezvoltat economia utilizând tehnologiile inovative.

13. Inexistența dezbaterilor asupra unor probleme

Diferența dintre educație și manipulare este dată de posibilitatea elevului de a avea un punct de vedere propriu pe care să-l poată pune în dezbatere la clasă cu colegii și cu profesorii. Sistemul de învățare-reproducere s-a dovedit atât ineficient cât și vicios pentru formarea personalității, foarte demotivant pentru elevi în raport cu succesul școlar. Problemele ce trebuie dezbătute trebuie să fie deschise fără răspunsuri dinainte negociate pentru a da elevilor posibilitatea să-și formeze instrumente de gândire capabile să transceadă diferite domenii de cunoaștere.

Rata de achiziție la învățatură este direct dependentă de acest sistem motivant pentru dezvoltarea și mai ales afirmarea personalității tinerilor după cum arată următoarea schemă obținută prin studii statistice internaționale pe educație:

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATII

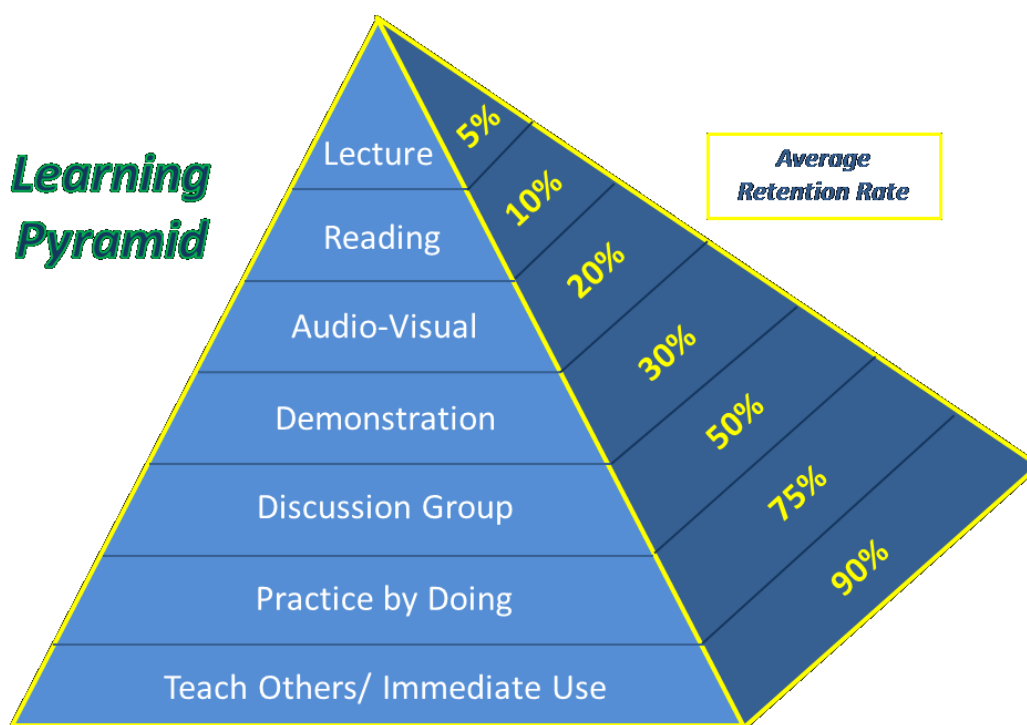

Fig. 1

Discuțiile de grup și dezbaterile au componenta afectiv-emoțională mai puternică decât lecțiile de predare-reproducere, au de asemenea componenta aplicativă sau pe cea volitivă mult mai puternice prin comparație cu același sistem, de aceea mobilizează mult mai mult atât capacitatea de analiză a elevilor, cât și curajul expunerii unui punct de vedere

propriu și motivația găsirii de argumente pertinente și validate ce-l îndeamnă spre căutări proprii în afara cadrului îngust al curriculei oficiale.

Inexistența sistemului de dezbateri și de aport propriu la cunoașterea generală prin valoare adăugată de studii individuale conduce la trecerea către totală ineficiență a educației actuale care devine astfel superficială și formală fără impact pozitiv asupra elevului.

14. Inexistența unor idealuri înalte și a unui sistem complex de valori pe care să-l promoveze școala

Factorul motivațional extern ce concentrează energiile elevului către învățare este conștiința că el are ceva de făcut în viață, că este important să facă ce are de făcut și că acțiunile sale se subsumează sub un ideal social ce conduce la o lume mai bună și mai echilibrată intern și în raport cu mediul natural.

Școala care este furnizoare de valori complexe și de idealuri umaniste obține un sistem de motivare externă ce conduce la formarea de personalități creative și dinamice. Spre deosebire de aceasta școala ce nu promovează decât oportunismul promovării și obținerii unei diplome conduce la formarea de personaje oportuniste și fără valori morale sociale sau etice umane. Modelul general este prezentat mai jos:

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATII

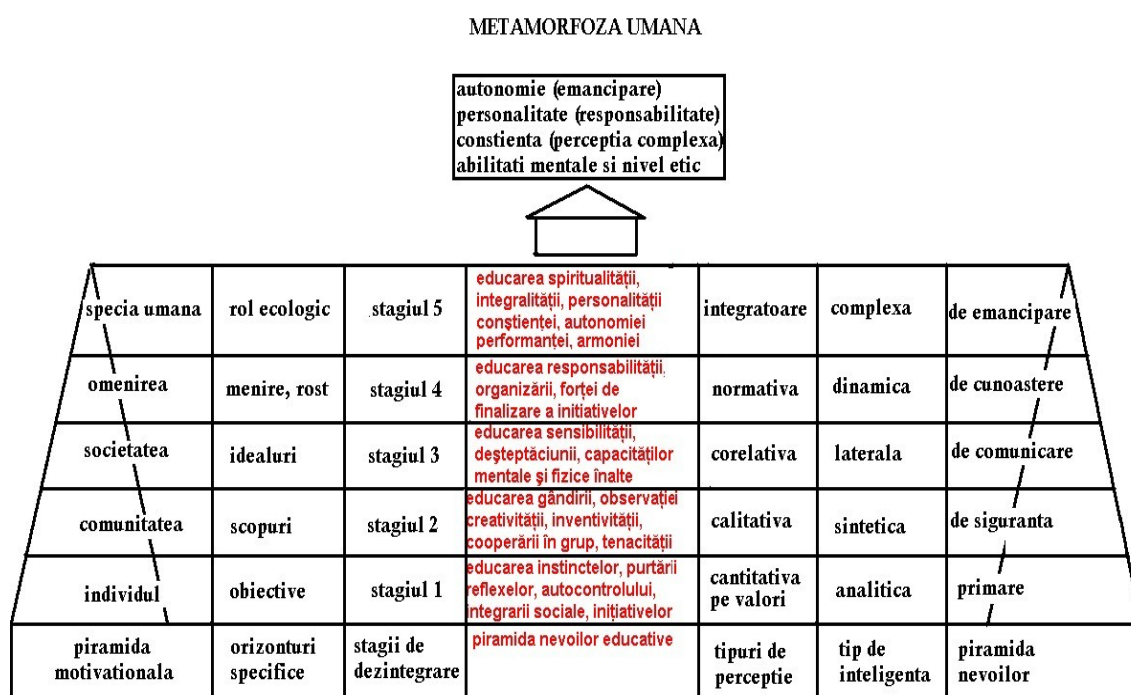
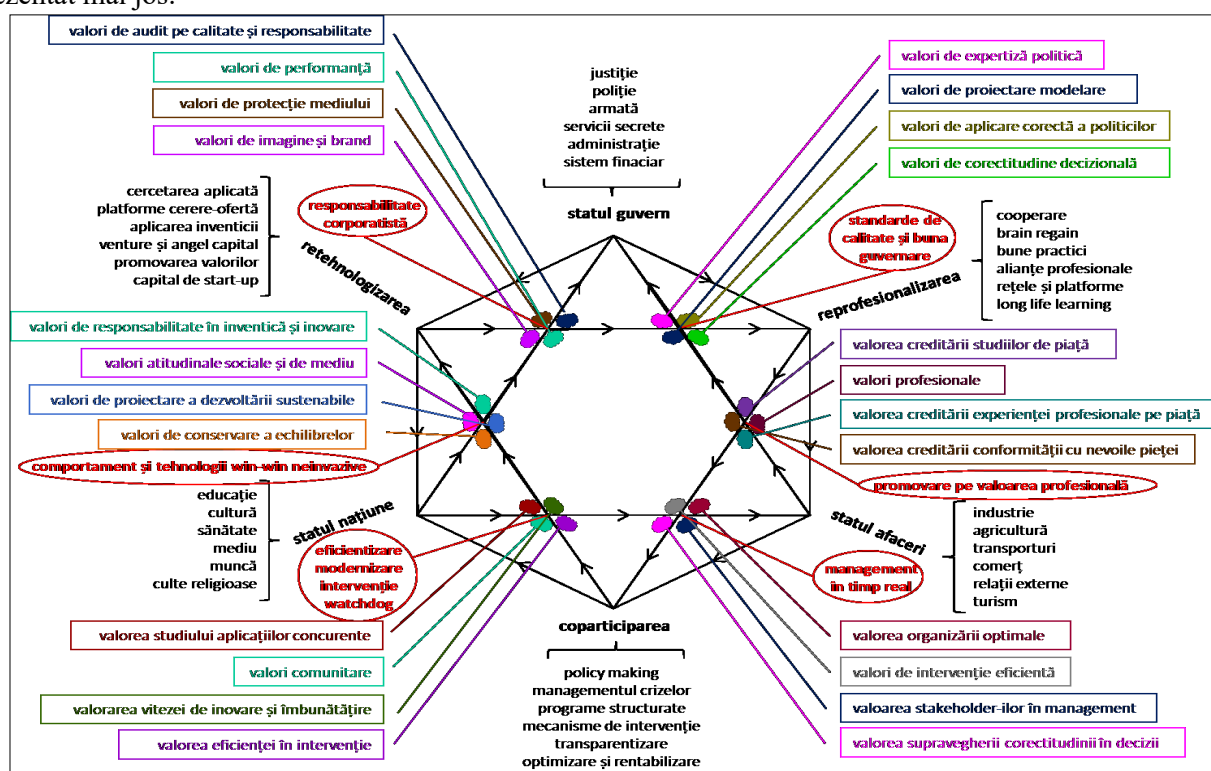

Fig. 2

Idealurile sunt direct legate de valorile comunitare ce reprezintă mult mai mult decât puterea, averea și poziția socială, model promovat la acest moment și care a condus la criza complexă a societății românești și a altor culturi din lume. Un model de valori ce poate conduce la un orizont de idealuri sociale motivator pentru progresul elevilor ca personalitate și rezultate academice este prezentat mai jos:

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPȚIONALITĂȚII

Fig. 3

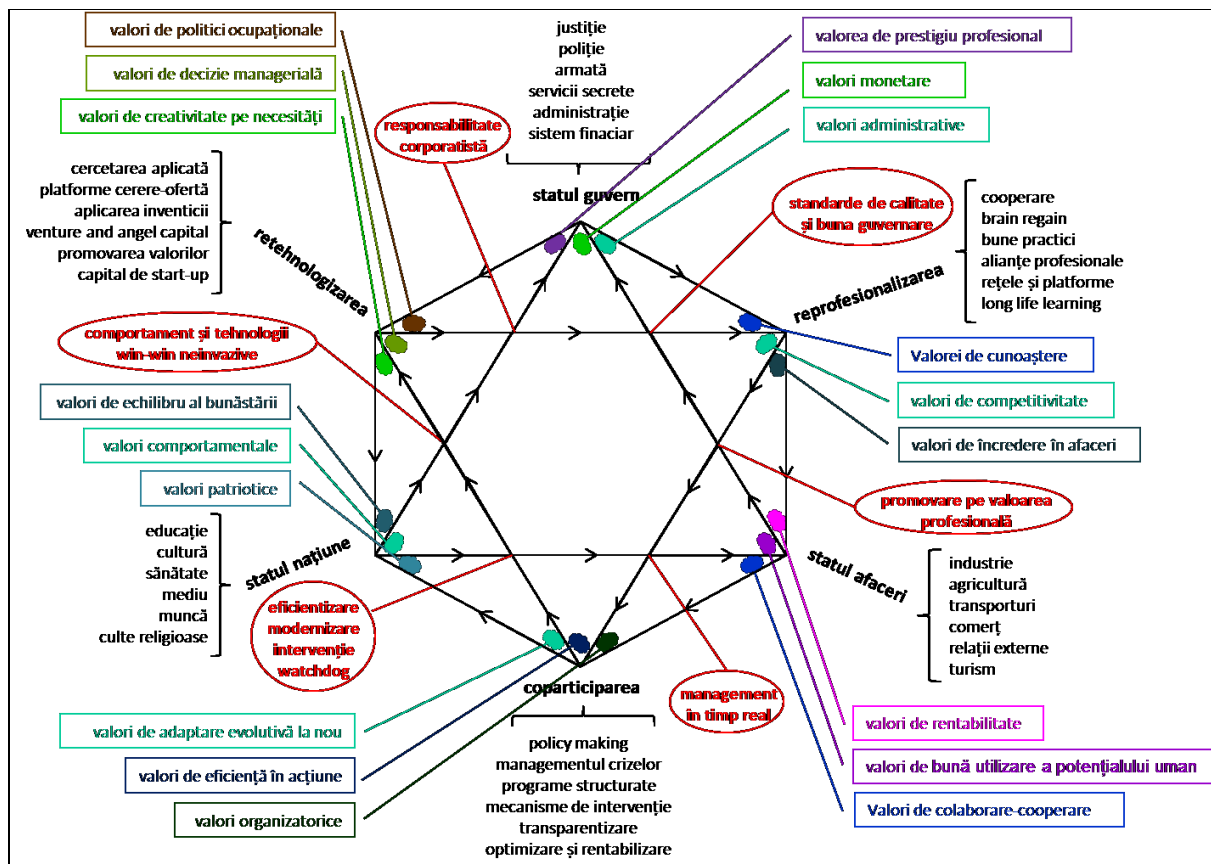

Fig. 4

Punerea în aplicare a sistemelor de valori complexe sociale creează cadrul cel mai propice dezvoltării de competențe necesare ridicării educaționale a unei țări și ieșirii din crizele curente. Fără aceste competențe educația este o formă de manipulare în loc să fie o formă de pregătire complexă pentru lume și viață a tinerilor. Manipularea creează însă aplatizare a personalității și lipsă de inițiative ce ar putea permite găsirea și punerea în practică a soluțiilor de ieșire din criză

15. Inexistența unor instrumente de lucru care să dea feedback privind problemele de sensibilitate sau procesare asupra unui domeniu la elevi, ce determină abilitățile mentale ale acestora

Deseori elevii intuiesc diverse fenomene și au nevoie de confirmare pentru intuițiile avute. Confirmările sau corecțiile avute din partea unui profesor sunt în general factorul declanșator al interesului pentru un anumit domeniu. Un feedback făcut cu răbdare ce permite convertirea sensibilității asupra unui domeniu în analiza legilor ce stau la baza fenomenului intuit este

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATI

instrumentul de bază pentru un început fructuos al unei dezvoltări de abilități mentale pe direcția modelelor de analiză ale domeniului.

Profesionalismul se dezvoltă pe etape, de la intuiție la observație a detaliilor relevante și semnificative, apoi la analizarea regulilor de existență și dinamică, în final la înțelegerea complexității fenomenelor ce caracterizează un domeniu. Această succesiune naturală nu poate fi înlocuită de o simplă memorare de date sau de formule.

Sistemul bazat pe învățare-reproducere este extrem de departe de acest fenomen de creștere naturală și nu dă feedback elevilor asupra propriei lor dinamici mentale. Atunci când un profesor are darul natural de a lucra în acest sistem bazat pe feedback plecând de la intuițiile copiilor aceștia au salturi evolutive extraordinare ce justifică rezultatele extraordinare pe care le obțin la concursuri elevii anumitor profesori.

Diferența dintre stilul bazat pe feedback ce nu este promovat, ci doar tolerat de sistemul actual de educație și stilul bazat pe învățare reproductivă este similar cu diferența dintre sublim și dezastru. Lipsa de formare profesională a cadrelor didactice în această direcție este cea care menține această prăpastie. Modalitățile de evaluare a funcționării educației mențin această prăpastie și permit creșterea dezastrului.

Ceea ce se măsoară se conduce și se dirijează este un dicton suficient de exact pentru a fi citat și explică acest fenomen. Dacă profesorii sunt atenți la defectele și lipsurile elevilor în loc să fie atenți la dinamica gândirii lor atunci defectele și lipsurile se înmulțesc iar dinamica rămâne întâmplătoare și contextuală fără a deveni sistemică

16. Inexistența unor programe alternative care să dea ruperi de simetrie și să aducă alte puncte de vedere asupra unor subiecte

Ruperile de simetrie și ineditul sunt instrumentele cele mai eficiente de a revitaliza ora de curs. Dacă în conținutul cursului nu apar rezultate inedite, fenomene inefabile pe care nu le putem descrie cu instrumente insuficient dezvoltate, puncte de vedere noi ce arată căutările momentului, alternative de abordare ale subiectului, date interpretabile în mai multe feluri, etc. atunci lecțiile nu au suficientă viață.

Ruperile de simetrie pot fi provocate prin vizite la anumite surse de informare directă și neprelucrată unde elevii pot face observații proprii, eventual pe baza unor instrumente de observare achiziționate în clasă anterior vizitei. Vizitele pot fi în natură de exemplu, la muzee, la laboratoare sau la locurile de muncă ale părinților, etc. de fiecare dată observațiile făcute în timpul vizitei trebuie analizate și concluzionate sau rămase spre o cercetare mai avansată la următoarea vizită. Există țări europene unde fiecare oraș mare sau mic are un număr impresionant de muzee tematice dedicate lecțiilor practice cu copiii.

Aceste ruperi de simetrie nu se adresează reproducerii cunoștințelor, ci trăirii directe a fenomenelor ce creează baza finală de comparație pe care se poate sprijini ulterior actul învățării teoretice, dar și prilejul aplicării directe în practică a cunoștințelor teoretice dobândite.

Pentru cunoștințele academice de tip științific necesitatea ruperilor de simetrie este esențială, aceste cunoștințe se fixează definitiv doar prin aplicarea lor directă practică în diferite proiecte științifice executate în echipe de lucru de către elevi.

La noi aceste ruperi de simetrie sunt rare din următoarele motive:

→ Orarul nu permite scoaterea mai multor clase de la ore pentru a experimenta ruperea de simetrie. Aceasta se datorează unei împărțiri aleatorii a ariilor de studii ce-și pot împărți cunoștințele între ele și a numărului de ore alocate, ceea ce nu permite crearea unui orar împărțit pe module, ex modulul științe exacte.

→ Cunoștințele de la diferite materii ce sunt transversale pe un anumit modul nu sunt predate astfel încât să fie utilizabile la alte materii și consolidate în același timp. Aceasta se face datorită

INITIERE ÎN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPȚIONALITĂȚII

modalității lipsite de viziune generală și filozofie educațională în care se proiectează curricula și a obiceiului de a proiecta cunoștințe nu instrumente de cunoaștere și analiză a realității în curricula

Consecința finală a lipsei de profesionalism în proiectarea curriculei este crearea unor

manuals încărcate și neinteresante pline de cunoștințe a căror aplicabilitate nu este imediată și care din acest motiv se uită repede chiar dacă au fost învățate pentru notă.

Deși la momentul actual practicarea unui sistem rațional de educare este dificilă la nivelul educației formale ea este posibilă cu ajutorul programelor alternative practicabile la orele la dispoziția școlii și în programele de "școală după școală" sau "a doua șansă" unde pot fi testate variantele alternative de succes.

17. Inexistența unor alternative de programe care să asigure ruperile de ritm de învățare și accelerare sau decelerare a acestuia în funcție de importanța sau esențialitatea unor informații

Un elev pasionat de un anumit subiect poate ajunge la un nivel de cunoaștere neobișnuit de înalt ce depășește cu mult cerințele școlii. Cu toate acestea încă nu există un cadru legislativ coerent prin care elevul să-și continue studiile pe acel domeniu de pasiune la clasele superioare sau la universitate. La momentul actual elevul poate face doi ani într-un an conform legii educației numai dacă dă examene la toate materiile școlare pe care le promovează cu note mari din anul peste care vrea să treacă.

Ținând cont de faptul că rata finală de achiziție din sistemul școlar este de doar 6% în medie și că traseul profesional al fiecărei persoane utilizează doar cunoștințele din câteva domenii, legislația în vigoare ce nu oferă posibilitatea avansării mai rapide a elevilor pe domeniul lor de pasiune nu se justifică. Ideea de cultură generală ce este aparent generoasă a devenit vetustă datorită internetului unde elevii pot găsi infinit mai multe cunoștințe decât în manual pe domeniile lor de pasiune și unde pot evolua liber fără constrângerile date de sistemul educațional.

Încercarea de limitare a opțiunilor elevilor face ca mulți să abandoneze școala și să treacă pe auto-instruire pe domeniul de pasiune, cel puțin în domeniul IT unde un procent foarte mare de specialiști angajați de marile firme nu au finalizat gimnaziul sau liceul fiind specialiști autodidacți angajați pentru abilitățile lor informatice.

De altfel cursurile de calificare și specializare ale marilor companii tind să capteze din ce în ce mai mult atenția elevilor, aceștia concentrându-se asupra posibilității de angajare pe funcție bine plătită și nu pe finalizarea ciclului de educație finalizat cu diplomă de studii ce nu acoperă abilități profesionale sau cunoștințe deosebite.

Și aici este necesară o îmbunătățire a legii educației în sensul flexibilizării traseelor de educare accelerată a elevilor ce sunt pasionați de un anumit domeniu și au cunoștințe avansate în acel domeniu, concomitent cu introducerea sistemului de credite transferabile la gimnaziu și liceu și cu promovarea în urma acumulării unui punctaj minimal ce poate fi obținut pe utilizarea și performarea pe domeniul de pasiune. Măsura ar putea să remedieze tendința de abandon educativ a tinerilor cu abilități înalte și cunoștințe deosebite diminuând astfel riscurile social economice ale neintegrării lor pe piața muncii și motivându-i să termine școala finalizată cu diplomă de studii.

18. Inexistența problemelor deschise fără răspunsuri perfecte în care elevii să-și poată aduce contribuția

Prin tradiție în sistemul educativ clasic se predau cunoștințe evaluabile cantitativ de tipul datelor, numelor, comentariilor pe texte, formulelor, etc. Absurditatea acestui mod de predare de date irelevante este totală, inclusiv formulele științifice putând fi valorificate dacă sunt obținute prin experiment și descoperire directă nu prin expunere. După cum arată statisticile internaționale asupra

INITIERE ÎN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITĂȚII

achizițiilor elevilor demonstrația nu poate înlocui trăirea fenomenologică și descoperirea legilor ce trebuie cunoscute la o anumită etapă.

Pentru a se putea ajunge la progresul și emulația creată de aventura cunoașterii și descoperirea de instrumente de gândire sau valori de cunoaștere este necesar să existe posibilitatea feedback-ului și dezbaterilor tematice ce pot fi apanajul programelor de enrichment, școală fără catalog și a cercurilor tematice. Există și în România câteva exemple de mare succes pe acest sistem al problemelor deschise ce sunt analizate și asupra cărora se emit ipoteze, se schițează teorii și care dezvoltă pasiuni reale profesionale ce duc la un succes extraordinar din punct de vedere profesional. Din păcate aceste cazuri sunt singulare, cazul general încă de pe vremea lui Creangă este școala instrument de tâmpire a elevilor, din același motiv ca pe vremea lui Creangă, repetiția fără rațiune și abuzul emoțional asupra elevilor din incompetența profesorilor și nu doar în mediul rural ci pe tot sistemul educațional prost proiectat și greșit administrat

Acolo unde elevul are prilejul să fie tratat cu considerație ca un partener în explorarea universului prin probleme deschise situația este complet opusă. Problemele deschise încită mintea și dezvoltă inteligența, lipsa evaluărilor cantitative și a notării dezvoltă inițiativa, atenția asupra detaliilor calitative și corelative dezvoltă capacitățile de identificare a semnificativului și a recunoașterii de patern-uri, etc. toate acestea conducând la un flux intens de informații partajate și la emulația necesară dezvoltării atât a personalității cât și a nivelului de profesionalism și cunoaștere din domeniul studiat

19. Inexistența unui schelet de instrumente de gândire ce transcend diferite domenii în jurul căruia se organizează curricula

O curriculă bine făcută trebuie să producă efecte pozitive în dezvoltarea instrumentelor de gândire utilizabile de către elevi pe parcursul vieții. Există concepte de bază ce sunt repere de gândire universală sau local valabile și care pot fi regăsite și utilizate în diferite circumstanțe și pe diferite domenii. Astfel de instrumente de gândire sunt de exemplu următoarele noțiuni: feedback, măsură, vector, accelerare, echilibru, sustenabilitate, optimalitate, etc.

O curriculă organizată în jurul acestor instrumente cu grad înalt de aplicabilitate aduce cunoștințe ca suport pentru dezvoltarea capacităților de utilizare și manevrare a instrumentelor de gândire, ceea ce conduce la creșterea permanentă a inteligenței analitice a copiilor și tinerilor.

Alte instrumente de gândire se adresează instrumentelor intuitiv-emoționale și o curriculă orientată în jurul acestor noțiuni antrenează calitățile și competențele inerente. Astfel de noțiuni sunt: comunicare, atașament sau detașare, proprietate, libertate sau algoritm, calitate sau cantitate, infinitate sau finitudine, emoție, sensibilitate, inteligență, haos sau ordine, etc.

Instrumentele de gândire permit modelarea realității conform unor criterii bazate pe experiența proprie și pe experiența colectivă și eventual umanizarea conceptelor ce devin astfel mai intuitive și mai apropiate copiilor. La momentul actual se discută de exemplu despre indicatori inteligenți, tehnologii inteligente, relații inteligente, inteligența materiei, inteligența colectivă etc. ceea ce permite mai bine înțuirea sau recunoașterea unor caracteristici ale fenomenelor studiate ce conduc către cunoașterea acestora

Termenii de referință sunt esențiali în îmbogățirea hărții mentale a elevilor și dezvoltarea lor ca personalitate. Dacă de exemplu pe inteligența socială ce se dorește să fie dezvoltată apar termeni de referință specifici se pot determina comportamente pozitive la tineri datorită efectului inductiv și al mecanismelor de copiere pe care se bazează evoluția lor socială. Astfel de termeni de referință sunt: prietenie-dușmănie, pace-război, armonie- dizarmonie, stabilitate-instabilitate sau criză, toleranță-intoleranță, includere-respingere, respect-dispreț, etc. ce pot fi o bază de analiză pentru diverse fenomene sociale. Aceste analize pot fi conduse astfel încât să se poată face o asociere directă dintre utilizarea prioritară a unor concepte și reacțiile sociale ce determină comportamentele și crizele sociale sau istorice.

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATII

Există astfel de curricule bine alcătuite în lume, ele sunt cumpărate de diferite țări și consecințele utilizării acestora după ce au fost adaptate la cultura locală sunt extrem de benefice pe toate direcțiile. Multe țări ce au acum un nivel înalt de trai sau economic în perioadă de criză au beneficiat de astfel de curricule care împreună cu un sistem educațional reformat și axat pe dezvoltarea personalității și competențelor elevilor au reușit să producă salturi istorice și arderi de etape remarcabile și pozitive. Costurile unor astfel de curricule sunt infinit mai mici decât câștigurile pe toate planurile de la economic sau social până la ecologic, tehnologic, cultural sau individual al fiecăruia.

Astfel de curricule sunt înalt motivante pentru elevi și au un impact extrem de pozitiv în viața lor personală sau profesională.

20. Inexistența unor preocupări privind conținutul hărții mentale a elevilor și îmbogățirea acesteia

Harta mentală a copiilor se formează în jurul unor noțiuni, tradiții, obiceiuri sociale, taboo-uri, fetișuri, superstiții, valori sau relații sociale caracteristice culturii locale încă din primii ani de viață. Aceste elemente sunt astfel considerate axiomatic și imuabile și constituie scheletul comportamental tradițional moștenit cultural.

Harta mentală se poate însă îmbogăți și maleabiliza prin educație bine direcționată pornită însă de la cunoașterea setului de elemente de bază moștenite din familie. Mintea copiilor fiind consistentă respinge tot ceea ce este contradictoriu și opus elementelor inițiale de pe harta mentală. Din acest motiv cunoștințele predate trebuie să fie relaționate la harta mentală a elevilor ca să fie absorbite, mai mult trebuie să vină ca soluții la dilemele și problemele specifice create de inconsistența hărții mentale moștenite cultural.

Actul dezvoltării și maleabilizării hărții mentale se poate face numai cu deplină sinceritate și prin dialog direct sau dezbateri cu copiii. Grupurile culturale rezistente la educație au sisteme de valori și noțiuni de pe harta mentală socială ce nu sunt neapărat compatibile cu cele predate în școală, de aceea ele resping cel mai adesea educația ca fiind o formă de corupere și distrugere a valorilor lor tradiționale.

Educația ce utilizează harta mentală a elevilor cere abilități și cultură de specialitate în pedagogia diferențiată, acestea fiind în general obținute prin cursuri de formare continuă a cadrelor didactice. Deși sunt costisitoare, aceste măsuri de instruire continuă ne costă mult mai puțin decât ne „costă” și prejudiciază neîntegrarea grupurilor culturale sau indivizilor cu hărți mentale excentrice în viața social-economică. Abandonul educativ urmat de cel economic costă statul un milion de euro de persoană pe parcursul vieții acestuia, deoarece persoana nefiind performantă pe piața muncii nu dă venituri la stat prin impozite ci costă statul prin ajutorul social, sau cheltuielile cu justiția, poliția, închisoarea, etc.

Hărțile mentale pot fi îmbogățite prin programe educative adecvate situațiilor, modelelor culturale, individualității fiecăruia sau nevoilor de pe piața muncii, consecințele unor programe bine alcătuite aplicate pe grupurile țintă fiind extrem de bune. Din acest motiv astfel de programe de succes constituie bune practici, sunt adaptate cultural și aplicate pretutindeni, acolo unde există suficientă competență și interes al autorităților din educație.

21. Inexistența unor preocupări privind stilul de învățare al elevilor și modul în care stilul de predare al profesorilor poate influența performanțele elevilor și dezvoltarea personalității acestora

INITIERE IN PSIHOPEDAGOGIA EXCEPTIONALITATI

Stilurile de învățare ale elevilor au început să fie predate la cursurile de psihologie ale universităților, dar nu sunt încă predate la cursurile de pedagogie. În orice caz încă nu au început să fie studiate și stilurile de predare ce se pot adapta diferitelor stiluri de învățare.

Totuși începutul dă speranțe că în curând aceste cunoștințe vor deveni obligatorii pentru toți profesorii ceea ce ar putea produce efecte pozitive directe pentru motivarea elevilor către învățatură și pentru flexibilizarea ofertei educaționale

Stilul clasic bazat pe învățare-reproducere este acceptabil doar pentru 20% dintre elevi, anume secvențialii ce utilizează cu prioritate emisfera stângă, celelalte grupe mari, anume vizualii, kinesteticii și senzitivii au dificultăți enorme în școală, deși în mod paradoxal abilitățile lor intelectuale pot fi superioare secvențialilor. Ei gândesc și în consecință procesează în mod diferit informația deoarece au alte organe de simț prioritare ce domină modul și modelul de gândire.

Astfel vizualii gândesc în imagini spre deosebire de secvențiali ce gândesc în cuvinte, kinesteticii ce gândesc în mișcări, sau senzitivii ce gândesc în stări de spirit și emoții. Pentru a putea transmite informația cât mai accesibilă stilurilor de învățare ale diferitelor categorii de elevi profesorul trebuie să transmită nu doar cunoștințe repetabile, ci și emoții pozitive, imaginea sau filmul acțiunii, trăirea fenomenului descris, starea de spirit indusă, etc.

Unii profesori fac aceasta în mod instinctiv, ei fac parte din grupul profesorilor de vocație, ce variază între 6 și 11% din totalul cadrelor didactice, alții sunt antrenabili prin cunoștințe însușite, exemple ce pot fi copiate și bune practici ce pot fi urmate pentru a ajunge la acest nivel de performanță. În ambele situații excelența în predare trebuie răsplătită salarial indiferent dacă este obținută din talent nativ sau prin muncă susținută.

Ca și în cazul programelor educaționale efortul financiar este mult mai mic decât beneficiile pe termen mediu, acolo unde stilurile de predare sunt compatibile cu stilurile de învățare ale elevilor se formează oameni cu capacități înalte ce sunt foarte competitivi pe piața muncii. În plus tinerii capătă încredere în sistemul educativ pe care o transferă asupra posibilităților de schimbare în bine a sistemului social-economic și în loc să mai plece din țară rămân să-și dea aportul personal la dezvoltarea economică sustenabilă sau la managementul și rezolvarea crizelor existente.